

ראיון עם סילביה דוראן על פסטיבל ימי הפלמנקו הישראלי

פנינית פיינגולד

לאחר 28 שנות פעילות של פסטיבל ימי הפלמנקו הישראלי הגעתי לשוחח עם סילביה דוראן, המורה של המורות של המחול הספרדי בישראל, על הפסטיבל ועל זיכרונותיה. דוראן נולדה ביוהנסבורג שבדרום אפריקה למשפחה של מוסיקאים. כבר בצעירותה התאהבה במחול הספרדי ובגיל 17 נסעה לספרד, שם חיה את התרבות הספרדית, למדה מגדולי אמני הפלמנקו ויצרה קשרים עמוקים עם רקדנים ספרדיים. בשנת 1975 עלתה ארצה והחלה להופיע, הקימה סטודיו ולהקה. ב־2008 העניק לה מלך ספרד, חואן קארלוס, עיטור כבוד על תרומתה לעם הספרדי. באותה שנה אמר עליה חוסה מרסה (Mercé), אמן פלמנקו דגול: "הזרועות והידיים שיש לסילביה, ראיתי מעט מאוד אנשים שרוקדים ככה". כשנכנסתי לסטודיו של סילביה דוראן לא ניתן היה להתעלם מאינספור התמונות שתלויות על הקירות ומספרות את הסיפור שלה, של הסטודיו וגם של גדולי הפלמנקו הספרדי.

קרן עדי אגמון הוקמה לאחר פטירתה של עדי אגמון ממחלת הסרטן בגיל 1.22 לפני מותה ביקשה עדי ז"ל לשלוח בחורה נחמדה ללמוד פלמנקו בספרד. זו הייתה למעשה הצוואה שעל בסיסה הקימו הוריה, אווה ז"ל ודוד אגמון, את העמותה. זהו מפעל החיים של המשפחה.

פנינית פיינגולד: איך נוצר הקשר בינך ובין משפחת אגמון?

סילביה דוראן: דוד אגמון הגיע אליי הביתה כדי לדבר על הקרן שהוא ואשתו הקימו. הם רצו לעשות תחרות. כיוון שאני הייתי בית הספר הראשון בארץ עם תכנית לימודים שאישר אנטוניו "הרקדן" (Antonio el Bailarín)² יכולתי לתת להם תלמידות לתחרות. וכך היה – 12 תלמידות השתתפו בתחרות הראשונה.

משפחת אגמון חיפשה דמות בינלאומית שתעניק חסות מקצועית ויוקרתית לתחרות, ורצו את השם הכי חשוב בספרד, כריסטינה הויס (Hoyos)³, שנחשבת למלכת הפלמנקו בספרד, "סופרסטאר" כפי שדוראן כינתה אותה. הויס כבר ביקרה בישראל לפני כן עם להקתה. שנים אחרי, היא באה בכדי ללמד את הרקדניות מלהקתה של דוראן את הכוריאוגרפיה שיצרה עבור הרויאל אופרה של לונדון לכרמל, לטובת הפקה של האופרה בפסטיבל ישראל.

ס.ד: דוד ביקש ממני ליצור איתה קשר כי הם ידעו שאני חברה טובה שלה. הרמתי אליה טלפון וסיפרתי לה על הקמת הקרן ועל עדי. היא מיד נענתה בחיוב. אני יכולה להגיד שאני קישרתי ביניהם והיא הגיע דרכי. הויס הגיעה לשפוט בתחרות הפלמנקו הישראלית הראשונה, ומאז כל שנה היא הוזמנה לפסטיבל בתור שופטת. הפרס הראשון בתחרות הראשונה הוענק לכרמל נתן־שלי, שהייתה תלמידה שלי בערך תשע שנים. היא נסעה לספרד וכשהיא חזרה לארץ היא יצאה לדרך עצמאית.

לאחר התחרות הראשונה התנהל שיח סביב הנושא. דוראן נזכרת בשיחה שניהלה עם הויס.

ס.ד: היא אמרה שבתחרות צריכים להיות שני ריקודים, ריקוד אחד שכולם צריכים ללמוד, ואחד שכל רקדן מבצע ריקוד לפי רצונו. אני העליתי הצעה נוספת – לא לקיים את התחרות כל שנה אלא פעם בשנתיים, ובשנה שבה לא מתקיימת תחרות להביא רקדן מספרד לסדנת מאסטר. במסגרת הסדנה, הרקדן הספרדי יבנה כוריאוגרפיה אחידה לכלל הרקדנים, ועל סמך היכרותו איתם יבחר את המתאימים ביותר לתחרות. הקשר לתחרות יהיה אחד מהתנאים לקיום הסדנה וכך יהיה ביטחון למספיק מתחרים.

דוראן הרימה טלפון לאווה אגמון ותותי פורת, שותפה של אווה בפעילות הקרן, כדי להעביר את העצות של הויס ושלה ובכך לעזור לקדם את התחרות. ההצעה לקיים את התחרות פעם בשנתיים התקבלה.

ס.ד: אני לא חושבת שהם עשו את זה בדיוק ככה בסוף אבל אני שמחה שהעברתי את העצות. לא ידעתי כמה תלמידות ירשמו לתחרות הבאה, אבל רציתי לעזור להשריש את התחרות.

להכין תלמידה לתחרות עולה הרבה כסף, הרבה שיעורים פרטיים. אי אפשר כל שנה לעשות את זה כי אף פעם לא יהיו מספיק תלמידים שיש להם כסף לשלם על כל השיעורים. לא לקחתי כסף עבור ההופעות שעשיתי למען הקרן, אבל השיעורים שאני מעבירה בסטודיו הם הפרנסה שלי.

באחת התחרויות לאחר שהויס העניקה את הפרסים היא אמרה: "אני ראיתי את היד של סילביה על כולן", אם לא היא – לא היה פה את מה שאתם רואים".

פ.פ: יש לך סיפורים ממאחורי הקלעים?

ס.ד: באחת מהשנים, לא זוכרת איזו שנה, היו ארבע בנות בגמר התחרות. ההחלטה על המנצחת התקבלה בשולחן השופטים באופן חד משמעי, אולם במקום השני הייתה התלבטות בין שתי רקדניות. האחת הביאה פרזנטציה שיוצאת כלפי חוץ בצורה מרשימה: הייתה יפה, מסודרת, ביצוע נקי. הרקדנית השנייה הביאה רגש עמוק, משהו פנימי, אמיתי ולא מוחצן, אבל לרקדנית הזו נפל הפרח באמצע הריקוד ולא כולם אהבו את זה, אף שבפלמנקו לפעמים מזויזים את הראש בכוונה בשביל שהוא ייפול. לפלמנקו יש סגנונות קלילים ויש עמוקים, אז אם זה סגנון עמוק אתה לא חייב להציג או להנגיש לקהל. לא תעשה ריקוד עמוק ורציני ותהיה כל הזמן בפרזנטציה. אני לא הייתי בחבר השופטים אבל הוזמנתי להיות משקיפה, לכן בזמן ההחלטות לקחתי את דוד הצידה ושאלתי אם יש אפשרות לתת מלגה נוספת, הוא הסכים והבעיה נפתרה – היו שתי בנות שחלקו את המקום השני וכך כולן קיבלו פרסים.

חלוקת פרסים בתחרות הפלמנקו 2023 על שם שירה אגמון. משמאל לימין: דוד אגמון, תמר גיעת, יעל זיתוני, אלינור אלפרט, גלי ליברמן קונטיני, צילום: אפרת מזור
The Adi Agmon Flamenco Competition 2023 (left to right): David Agmon - chairman, Tamar Giat - special award from the Christina Heeren Flamenco Foundation in Seville, Yael Zeituni - first place shared with Elinor Alpert, Galia Liberman Cntini - third place, photo: Efrat Mazor

9.9: מה היה רגע השיא שלך בפסטיבל? רגע בלתי נשכח.

ד.ס: אני זוכרת שהייתי על הבמה, זה היה בבוקר פלמנקו בשנה של ההפקה של *Sol y Sombra* (1998), כשהזמינו לתחרות את מנולו מרין (Marin)⁵. יש לי תמונה מהיום הזה. בתמונה אני לבושה במכנסיים שחורים וסוודר צהוב, מה שאומר שלא רקדתי באותו רגע, אבל הייתי על הבמה ואמרתי תודות. על הבמה עמדו נטע שיזף, מיכל נתן, כרמל נתן-שלי, אור מורחיי והגר קורן, כולן היו תלמידות שלי בעבר. מיכל נתן, תפסה את המיקרופון ואמרה: "אם אני עומדת על הבמה הזאת זה בגלל סילביה". אני לא אשכח את זה. אני זוכרת שהיה חשמל על הבמה ברגע הזה, שהתחלתי לבכות. כל אחת מהתלמידות שלי על הבמה באה אליי לתת לי נשיקה. כשיצאתי, כל הקהל הריע. ישר אחרי ניגשתי לאווה ואמרתי לה "אווה, הרגשתי את עדי הבת שלך מסתכלת ומה שקרה פה זה עדי עשתה". גם אווה בכתה. אני חושבת שזה היה רגע של סגירת מעגל, משהו קרה שם והגיע לה לדעת, כי היא האמא. באמת הרגשתי את עדי שם, זה היה משהו שאי אפשר לתאר.

9.9: מה דעתך על התנהלות הפסטיבל?

ד.ס: הם עושים הרבה דברים מאוד טובים ואני חושבת שאווה הייתה גאה באיך שהם מנהלים את הפסטיבל. בעלה שם, כמוכן, דוד אגמון, והוא מדהים. הוא מחזיק את זה והוא כל כך חכם שהוא נותן לכולם לנהל. המשפחה ושותפיה תמיד ניהלו את הפסטיבל מתוך רגש כי זה יקר לליבם. בהתחלה אווה ניהלה את הכול, הייתה לה את הדעה שלה ואף אחד לא יכול היה לשנות אותה, אבל לכן היא יכלה לבנות את הפסטיבל הזה. אחרי כמה שנים היא התחילה להאציל סמכויות. עם השנים הם צברו ידע אמנותי ולמדו על התרבות הספרדית והפלמנקו. צבירת ידע דורשת זמן ועבודה של שנים. הם השתפרו מהפקה להפקה והיום הארגון

נמצא במקום מצוין. הפסטיבל השנה היה מדהים! אף שלא יכולתי ללכת לראות הכל.

9.9: מה לגבי התחרויות?

ד.ס: הרמה גבוהה. אווה ותותי תמיד הפנינו מקצועיות, פעלו לפי חוקים מאוד ברורים. בתחרות הראשונה אפילו לא הרשו לי לדבר עם כריסטינה לפני התחרות כי התלמידות שלי התחרו, אף שהיא חברתי הטובה (צוחקת). כבר הרבה שנים עושים הכל עם מוזיקה חיה. השנה הוסיפו עוד תחרות – תגלית צעירה עד גיל 21. מקבלים פרסים, למשל קורס ספרדית ממכון סרוונטס (מוסד ציבורי שהקימה ממשלת ספרד) וגם מלגות ללימודים בספרד, במרכז של כריסטינה הירן (Heeren)⁶. השופטים השנה היו יאיר ורדי, מנואל ליניאן (Liñán)⁷, מנואל בטנזוס (Betanzos), וד"ר עידית סוסליק. שרון שניא גם שפטה בתחרות מתחילת הדרך, אבל אז התלמידות שלה התחילו לגשת לתחרות והיא לא יכלה לכהן יותר כשופטת. כיום היא מנהלת אמנותית בפסטיבל וחברת הצוות הוותיקה ביותר. הניהול האמנותי מתחלק בין כמה אנשים: אדוה ירמיהו (הפקת התחרות ופרויקט יצירת מקור), עדי עקיבא (בוקר פלמנקו), שרון שניא (טבלאו), יעל טוכפלד (ניהול הפקות ותפעול) ותותי פורת שהיא המנכ"לית.

9.9: ביום השני לפסטיבל עלה מופע פלמנקו מספרד שיצר מנואל ליניאן. היצירה מציגה שבעה רקדנים גברים בתלבושות פלמנקו נשיות מסורתיות. מה את חושבת על כך?

ד.ס: לא הייתי צריכה להגיע בשביל לדעת מה הולך להיות, הבחור הזה גאון! הדקות של הקונספציה, החוכמה ביצירה! אין לי מילים, זה היה יפיפה. אני זוכרת

אקדמיה זה חשוב, זה מכניס את הפלמנקו לתוך מסגרת, צריך ללמוד טכניקה, אבל אי אפשר ללמוד את הפלמנקו מתוך הטכניקה בלבד. הטכניקה זו הדרך להרגיש את הפלמנקו, לא מטרה בפני עצמה. לדבריה החיבור בין האקדמיה לרחוב הוא הנוסחה המנצחת. היא סיפרה על המונח "דואנדה" (Duende) – בתרבות הספרדית, זו מילה המתארת סוג של יצור קסום שלפעמים מבקר בן אדם וכשהוא נוגע בו הוא הופך למשהו אלוהי, משתלטת עליו סערה חושית בזמן שהוא רוקד פלמנקו.

ס.ד: את יכולה לראות רקדנית שלמדה באקדמיה ולא יהיה לה "דואנדה", ואת יכולה ללכת לראות רקדן צועני אוטוידקטי לחלוטין והשערות שלך יסמרו כי זה בדיאןאי שלי, אבל הוא מוגבל בגלל שאין לו טכניקה. אבל מי שמגיע מהרחוב לאקדמיה מגיע לגדולות.

היא אומרת שתמיד צריך לזכור מאיפה באת. הגלגל מסתובב ואסור לשכוח את האנשים שעזרו לך לעלות, צריך לדעת להעריך את מי שנמצא סביבך. כשהיא שומעת על רקדניות ישראליות שהולכות להתפתח בחו"ל ומספרות שהן למדו באקדמיות שונות בעולם מבלי לציין שהן למדו בהתחלה בישראל, אצל מורות ומורים שלנו, זה מעציב אותה מאוד.

בזכות ימי הפלמנקו ניתנת הזדמנות לתלמידות ולתלמידים להציג את עצמם ולהתחרות, לראות אמנים ספרדים גדולים, ללמוד אצלם, לקבל פרסים ומלגות המוענקות על ידי קרן עדי. חלקם ימשיכו לחו"ל ללמוד ולהופיע במסגרות מקצועיות. צוואתה של עדי אנמון ז"ל התגשמה.

הערות שוליים

¹ עדי אנמון נולדה בחיפה ב־29.9.1970. הייתה תלמידה מצטיינת. כבר ביסודי העמידה ריקודים לטקסים, ובהמשך קיבלה מלגה ללימודי מחול בסטודיו שבו למדה, להקת המחול של ראשון לציון לריקודי עם. כשהייתה תלמידת תיכון, בנימנסיה העברית הרצליה, התקבלה ללהקת "בת דור". במרץ 1989 התניסה לצה"ל ויצאה לקורס של "פרויקט תלפיות", בתום הקורס הוצבה בבסיס בצפון ולאחר מכן יצאה לקצונה. כשנכנסה לתפקידה כקצינה היא חיפשה דרך לחזור למחול והחלה ללמוד פלמנקו אצל דליה לאו, והתאהבה בתחום. עדי נפטרה ב־12.9.1993.

² אנטוניו רואיס סולר (Antonio Ruiz Soler), כוריאוגרף ורקדן פלמנקו ספרדי הנודע בשם אנטוניו "הרקדן". רקד והופיע במספר סרטים הוליוודיים. ב־1953 הקים להקת בלט ספרדי "Antonio y los Ballets de Madrid". נפטר ב־1996 בגיל 74.

³ כריסטינה היווס, רקדנית וכוריאוגרפית ספרדייה, כונתה "כוהנת הפלמנקו האנדלוסית". הייתה הרקדנית הראשית בטרילוגיית הסרטים של קרלוס סאורה. ⁴ הייחודיות של סילביה דוראן: מזוהה בתור רקדנית ומורה שמבליטה אסתטיקה תנועתית נשית ושמה דגש על טכניקת הידיים והזרועות. כיום חוזרים להדגיש עבודת זרועות וידיים בנוסף לעבודת הרגליים של האישה. באמצע המאה ה־20 עבודת הרגליים הוויטואוזית של הנברים נכנסה לאופנה ועבודת הידיים של הנשים נדחקה הצידה, אך דוראן המשיכה לשמור על ייחוד עבודת הידיים וחשיבותה במסורת. היום חוזרים להדגיש עבודת זרועות וידיים בנוסף לעבודת הרגליים. ⁵ מנולו מרין, רקדן ויוצר ספרדי. אחד מרקדני הפלמנקו והכוריאוגרפים החשובים בעולם.

⁶ מרכז כריסטינה הירן (Cristina Heeren Foundation): קרן לאמנויות פלמנקו שנוצרה על ידי הפטרונית כריסטינה הירן. הקרן הוקמה בשנת 1996, בסביליה, ספרד, למען הוראה, שימור והפצה בינלאומית של הפלמנקו.

⁷ מנולו ליניאן, רקדן ויוצר ספרדי, נולד בגרנדה. למד אצל גדולי אמני הפלמנקו האנדלוסי.

פנינית פייננולד היא רקדנית, מדריכה וכוריאוגרפית. את דרכה החלה ב־2004 בהפי"הופ תחרותי וייצגה את ישראל באליפות העולם בלאס וגאס (HHI) ב־2013. בשנת 2017 נחשפה לעולם המחול וכיום היא בוגרת סמינר הקיבוצים, בעלת תואר ראשון B.ed בחינוך למחול.

Yael Zeituni, photo: Efrat Mazor

יעל זיתוני, צילום: אפרת מזור

את מנולו מגיע אליי לסטודיו להעביר קורס קיץ, שם חצאית ומלמד את הבנות עם החצאית. הטכניקה שלו כל כך מדויקת, בדיוק לפי הספר.

דוראן הראתה לי שיחת וואטסאפ שניהלה עם ליניאן, שבה חלקו אחד עם השנייה זיכרונות מהעבר.

פ.פ: איך הקשר שלך עם משפחת אנמון כיום?

אני מרגישה סופר אהובה. תמיד כשאני באה דוד ותותי באים לתת לי נשיקה, אווה הייתה תמיד נותנת לי נשיקה. הייתי מזומנת לכל הפסטיבלים כאחת המורות לפלמנקו. במשך שנים הלהקה המקצועית שלי הייתה מופיעה בהתנדבות בבוקר פלמנקו. תמיד רציתי לעודד את פעילות הפסטיבל. היום, בוקר פלמנקו נשאר בהתנדבות וזה נותן הזדמנות לסטודיואים לקבל במה. אווה ואני היינו נפגשות הרבה בשגרירות ספרד ועבדנו על פרוייקט משותף יחד. ב־2004 ביקשתי תמיכה משגרירות ספרד בשביל הופעה שרציתי לעשות עם מנולו מרין. במכון סרוונטס הציעו לי לחבור לאווה אנמון כדי לקבל יותר תמיכה וכך היה. ההופעה הזו גם קיבלה את החסות של קרן עדי. אני מתה על דוד! הוא גדול. היה מדהים לראות דוגמא כזאת לבעל. איזה איש. את הבנות שלהם, דנה ושירה, אני מכירה מאז שהיו נערות ועם הזמן התפתח בינינו קשר טוב מאוד. כשהופעתי בג'וליאירד ב־2010 הן היו בניו יורק ובאו לראות ולתמוך. היום אני ביחסים מאוד טובים עם הבנות. אני מאה אחוז תומכת בהן.

דוראן מאמינה בלמידה לעומק ולא רק בעבודה רוחבית. היא מסבירה שיש הרבה תלמידים שמקבלים את הרושם שכמה שיותר חומר ככה יותר טוב, אבל לפעמים צריך גם להאט ולהתמקד במשהו אחד. החלום שלה היה לגדל מורים ורקדנים ואותו הנשימה. היא שמחה וגאה שיצאו מהסטודיו שלה כל כך הרבה מורות ורקדניות מצוינות. ניתן לזהות את החותמת של דוראן גם אצל התלמידות של התלמידות שלה, שכבר לא למדו אצלה באופן ישיר. המסורת והשפה שלה עוברים לדורות הבאים. היא אומרת שהפלמנקו הוא תרבות ולא רק סגנון ריקוד, צריך לחיות אותו, לספוג את התרבות. זה לא משהו שאפשר ללמוד רק באקדמיה.